

Fıkıh

Abdullah KAHRAMAN*

DUA VE TEDÂVÎ

İnsan: Kâinatın Mümtaz Ve Âciz Varlığı

İnsan kâinatın en mümtaz ve müstesnâ varlığıdır. Bütün mahlûkat içerisinde Allah'ın dışında tazîm anlamında da olsa kendisine secde edilmesi istenen tek varlık da insandır¹. İlahî irade onu mahlûkatın en şerefli olarak kabul etmiştir². İnsanın varlığını devam ettirebilmesi ve kulluk misyonunu ve sorumluluğunu icra etmesi her şeyden önce maddî ve mânevî bakımdan sağlıklı olmasına bağlıdır. Fakat aynı zamanda o, mahlûkatın âciz varlıklarından biridir. Bir yönüyle nefesine ve duygularına mağlup olma, diğer yönüyle de maddî hastalıklara yakalanma tehlikesiyle baş başadır. Kâinattaki mümtaz yerine rağmen insan, bedenî ve fizikî varlığı itibarıyla Allah'ın yeryüzünde kurduğu tabîi ve fitrî düzene tâbidir. Bu bakımdan, bazen çok dayanıksız, zayıf ve kısa ömürlü olabilmektedir. Hastalık, sakatlık ve ölüm, diğer canlılarda olduğu gibi insanda da belli dünyevî ve tabîi sebeplere bağlanmıştır. İnsan, başına gelen hastalık, sakatlık gibi olumsuzluklarla mücadele etmekle yükümlüdür. Bunun için gerekli tedâvi yollarına başvurmak hem insanın tabîi yapısının gereği hem de dinin emir ve tavsiyesidir. Dinimiz meşru bütün tedâvi usullerine cevaz vermiştir. Hz. Peygamber'in bize öğrettiği tedâvi şekillerinden biri de duadır. Müslümanlar samimi ve şartlarına uygun dua ederek de dertlerinin şifâsını Yüce Allah'tan talep etmelidirler.

Duanın Önemi

Dua, mü'mini Allah'a bağlayan en kestirme yollardan biri olması dolayısıyla Kur'ân tarafından hem emredilmiş, hem de örnekleri sunulmuştur. Kur'ân bize değişik musibetlere uğramış peygamberlerin durumunu anlatırken aynı zamanda nasıl dua edip bu durumlardan kurtuldukları hakkında da bilgi vermektedir. Hz. Peygamber'in dilinde dua, ibadetin özü olarak anlatılmıştır. Bu bakımdan dua çok önemli bir kulluk göstergesidir. Zira dua hakkın teslimi, halin arzedilmesi gereken makama sunulması, kulun Rabbine yönelik en içten dilekçesi ve aciziyetinin itirafıdır. Bir düşünürün ifadesiyle dua, insandaki irfan duygusunun tecelli etmesidir. Buna göre dua esnasında alçakgönüllülüğün doruğundaki bir ruh hali dışa vurur. Duayı ancak irfandan nasibi olan, aczini itiraf edebilen ve alçakgönüllü olanlar yapabilir. Duanın insan hayatında sayısız etkileri vardır. Bu etkiler maddî olduğu gibi aynı zamanda mânevîdir. Dua insanın hem maddî hem de mânevî hastalıklarının iyileştirilmesinde çok önemli bir araçtır. Bir millette duanın yok oluşu o milletin çöküşünün en önemli göstergelerinden biridir³.

Tedâvi Aracı Olarak Dua

Yüce kitabımızın bizi duaya yöneltmesi yanında Hz. Peygamber (s.a.v) de pek çok hadisinde dua üzerinde durmuş, bu konuda da Kur'ân'ın en güzel müfessiri

olmuştur. Onun duaya yüklediği fonksiyonlardan biri de dua ile ve okuyarak tedâvi olmaktır ki buna "rukye" adı verilmektedir. Buna göre her Müslümanın, şifâyı sadece Allah'tan talep etmek maksadıyla, kendisinin veya ona bir başkasının, hastalığının durumuna uygun dua, ezkâr ve Kur'ân âyetlerini okuması câiz bulunmuş ve teşvik edilmiştir. Bu yolla tedâvi Hz. Peygamber (s.a.v)'in tavsiye, uygulama ve tasvipleri arasında yer almaktadır. Çünkü tedâvide en önemli unsur, hastanın moralinin yüksek tutulması, iyileşme inanç ve ümidi taşımasıdır. Okuma ve dua yöntemi hastaya bu yönde mânevî destek sağlayacak hususlardandır. Maddî çareler yanında mânevî yardımı da talep etmek inancın bir sonucudur. Zira dualarımızı kendisine yönelttiğimiz Rabbimiz, çaresizlerin çaresi, dertlilerin devâsı, zayıfların gücü, kimsesizlerin kimsesi ve sığınağıdır.

Dua ile tedâvi usulü, cahiliye döneminde de bilinen bir uygulamadır. Ancak şirk anlayışı başta olmak üzere, bazı yanlış uygulamaları da beraberinde getirdiği için Hz. Peygamber (s.a.v) bunu önce yasaklanmıştır. Ancak tevhit inancının yerleşmesinden sonra, Allah'tan şifâ talep etmenin bir yolu olarak bu yasağa istisnalar getirilmiştir. Avf b. Mâlik Hz. Peygamber'e câhiliye döneminde okuyup üfleyerek hastaları tedâvi ettiklerini söylemiş ve bu konuda görüşünü sormuştur. Hz. Peygamber şöyle demiştir: "*Bana (yaptığımız bu tedâvi şeklini) gösteriniz. İçerisinde şirk olmadığına, okuyup üfleyerek tedâvi*

etmede bir sakınca yoktur.”⁴

“Göz değmesi gerçektir”⁵ bu yuran Hz. Peygamber (s.a.v), bazı hastalıkların mânevî sebebine işaret etmiş, bu gibi hastalıkların tedâvisi için dua, istiğfar, tevekkül gibi yöntemleri tavsiye etmiştir. Kur’ân’ın şifâ verici özelliğini ifade eden âyet⁶ ve Hz. Peygamber’in bazı uygulama ve tavsiyelerini içeren hadisleri esas alan âlimler, prensip olarak Kur’ân ve me’sûr duaları okuyarak tedâvi olmanın meşru olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir. Dolayısıyla Kur’ân, itikâdî, ahlâkî, rûhî, mânevî, kalbî, sosyal ve fizikî (maddî) hastalıkların tamamı için bir şifâ kaynağıdır.⁷

İslâm âlimleri, mânevî hastalıkların tedâvisinde okuma ve dua gibi dinî yöntemlerin etkili olacağını düşünürken, bu yöntemlerin fizikî ve maddî hastalıkların tedâvisinde etkisini de kabul etmişlerdir. Okuma ve dua yöntemi sadece İslâm dininde değil, Hıristiyanlık başta olmak üzere, başka dinlerde de tavsiye edilen ve uygulanan yöntemlerdir. Menfaatsiz ve gönülde gelen duanın maddeye tesir edeceğine inanan Alexis Carrel’in dua yöntemiyle kanser, ülser, verem gibi hastalıkların tedâvi edildiğini söylemesi bunu göstermektedir.⁸

Başkasına Okuma ve Dua Etme

Dua ve okuma yoluyla tedâvide, hastaya başkalarının okuması da meşrudur. Ancak prensip, kişinin elini ağrıyan yerine koyarak dua ve âyetleri biz-

zat kendisinin okumasıdır. Nitekim vücudunda bir ağrıdan şikâyet eden Osman b. As’a Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle tavsiyede bulunmuştur: “*Elini vücudunun ağrıyan yerine koy ve üç defa ‘bismillah’, yedi defa da, ‘hissettiğim ağrının şerrinden Allah’a ve O’nun kudretine sığınırım’ de.*”⁹ Hz. Âişe’nin şöyle dediği nakledilmiştir: “*Rasulullah hastalandığında kendi üzerine Muavvizât (İhlâs, Felak, Nâs) surelerini okurdu. Hastalığı şiddetlendiği zaman ona ben okur ve elinin bereketini ümit ederek kendi eliyle kendisini mesh ederdim.*”¹⁰ Yine Hz. Âişe’nin dediğine göre, bir kimse hastalandığı zaman Rasulullah onu sağ eliyle mesh ederek şöyle derdi: “*Ey insanların Rabbi! Şu hastalığı gider, şifâ ver. Ancak sen şifâ vericisin. Senin şifândan başka hiçbir şifâ yoktur. Bu hastaya öyle bir şifâ ver ki, onun üzerinde hiç bir hastalık izi kalmasın.*”¹¹ Torunları Hz. Hasan ve Hüseyin’e Hz. İbrahim’in oğulları İsmail ve İshak’a okuduğunu ifade ettiği şu duayı okurdu: “*Eûzü bi-kelimâtillâhi’t-tâmmetin min külli şeytânin ve hâmmetin ve min külli ‘aynin lâmmetin*” (Her şeytandan, haşerattan ve dokunan her kem gözden Allah’ın tam kelimelerine sığınırım.)¹² Okuyarak tedâvi, hem psikolojik hem de fizikî hastalıklar için meşru görülmüş bir yöntemdir. Diğer tedâvi usulleri gibi bunda da şifâ için uygulayanın niyeti, inancı ve psikolojik durumu önemli rol oynamaktadır.

Başkasına şifâ niyetiyle okumanın Allah rızası için olması esastır. Âlimlerin çoğuna göre

bu iş karşılığında ücret almak ve bu işi bir meslek haline getirip sektörleştirmek câiz olmayıp, tedâvinin tabiatına ve maksadına da aykırıdır. Ücret almanın câiz olduğu yönünde görüş bildiren âlimler ise, cevâza delâlet eden bazı hadisleri¹³ esas almış ve okuma sonucunda şifâ meydana gelmesi durumunda ücretin alınabileceğini, aksi halde alınamayacağını ifade etmişlerdir.

Okuyarak tedâvi, câiz olmakla birlikte, kökleri eski çağlara ve cahiliye dönemine dayanan, İslâm’ın tevekkül anlayışını örseleyip şirke kapı açan, muska, tılsım, kurşun dökme, büyü, efsun, üfürükçülük gibi usullerin Hz. Peygamber’in uyguladığı ve önerdiği okuyarak tedâvi ile alakası yoktur ve bunlara başvurmak İslâm inancı ile bağdaşmaz. Ayrıca şunu belirtmek gerekir ki, bütün bunlar hastalanınca doktora gitme mecburiyetini ortadan kaldırmaz. Müslüman her şey için dua eder ve etmelidir; hastalığının iyileşmesi için de dua etmeli, okumalı ve okutmalıdır; ancak hastalığının uzmanına başvurması, tedâvinin fizikî yollarını da araması gerekir.

Dipnot

*Prof. Dr.

- 1 2/Bakara, 34
- 2 95/Tin, 4
- 3 Alexis Carrel, Dua, 39-64
- 4 Müslim, Selâm, 64
- 5 Buhârî, Tıb, 36
- 6 10/Yûnus, 57; 17/İsrâ, 82
- 7 bk. Kurtubî, XIII, 156-163
- 8 Alexis Carrel, Dua, 62
- 9 Ebû Davud, Tıb, 19
- 10 Müslim, Selâm, 51
- 11 Müslim, Selâm, 46
- 12 Buhârî, Enbiyâ, 10
- 13 bk. Ebû Davud, Tıb, 9